

TANULMÁNYÚT OLASZORSZÁGBA (DÉL-TIROLBA) 2018. 04.16-20.

2018. április 16-tól 20-ig a BIG AT-HU 01 projekt keretében a projektpartnerek képviselői, szakértői, a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának oktatói, a Nyugat-Pannon Terület- és Gazdaságfejlesztési Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft Határon átnyúló programok igazgatója, a Burgenlandi Pedagógiai Főiskola oktatója, a Burgenlandi Iskolatanács képviselője és a Wiener Kinderfreunde szervezet, a Bécsi Iskolatanács képviselői nemzetközi tanulmányúton vettek részt Dél-Tirolban, Olaszország autonóm Trentino-Dél-Tirol tartományában, ahol az óvodától az egyetemig különböző oktatási és igazgatási intézményekben tettek látogatást. Dél-Tirol fontos úti cél volt a projekt szempontjából, hiszen olyan terület, ahol a három hivatalos nyelven, az olaszon, a németen és a ladinon kívül különböző dialektusok és a bevándorlás miatt más nyelvek is megtalálhatók. 2015-ben az új bevándorlók kb. 9 %-a 138 különböző országból érkezett.

Április 17-én a delegáció a délelőtt folyamán látogatást tett Bozenben/Bolzanóban a német tanítási nyelvű Johann Wolfgang von Goethe Általános Iskolában. Az iskolába összesen 363 tanuló jár. A Goethe modell alapján működő osztályokban 2013/14 óta az egésznapos és félnapos oktatásban résztvevő diákok a tanterv által előírt kötelező keretben együtt tanulnak, az egésznapos tanulóknak lehetőségük van az egyéni tanulásra, a házi feladatok iskolai elkészítésére és egyéb tevékenységekre is. Az iskolának sajátossága, hogy az osztályoknak nincs osztályfőnöke, hanem egy több (2-3) tanítóból álló team vezeti az osztályokat, aminek tagjai szoros együttműködésben irányítják az osztályokat. A 78 migrációs háttérrel rendelkező tanuló nyelvfelkészítését külön nyelvtanárok végzik. Az iskola a nyelvi fejlesztésen kívül nagy hangsúlyt fektet a gyermekek érzelmi és szociális kompetenciájának fejlesztésére is. Bozen/Bolzano többnyire olasz nyelvűek által lakott város, de sok szülő íratja német nyelvű iskolába gyermekét, mert az a véleménye, hogy a német nyelvvél nagyobb esélyei lesznek a jövőben. Az iskolában az első idegen nyelv az olasz, a második az angol.

Az iskolaigazgató előadása és egy bevezető beszélgetés után a delegáció tagjainak lehetősége volt betekintést nyerni a tanórai munkába. A szakértői csoport egyik része német nyelvről, matematika órán vehetett részt, és azt is láthatták, hogyan zajlik a nyelvi nehézségekkel küzdő migráns gyermekek egyéni fejlesztése a tanórák közben az iskola folyosóján. A tanórákon negyedóránkénti váltásban más-más tanítási egység van és a tanulók különböző állomásokon végzik a feladataikat.

A délután folyamán a szakértők a Dél-tiroli Pedagógiai Intézet Német Iskolaigazgatóságára látogattak el, ahol elsőként Dr. Petra Eisenstecken, a német nyelvű általános iskolák szakmódszertani referensének előadását hallgatták meg a dél-tiroli iskolarendszerről.

Az előadásból sok érdekességet tudhattak meg a résztvevők:

A tartománynak 500 000 lakosa van, ebből 150. 000-en Bolzanóban élnek, lakosai nagyrészt olasz anyanyelvűek, amely történelmi okai vannak, ugyanis a II. Világháború után sok család elhagyta Dél-Tirolt, a német nyelv használatát betiltották, 1925-től 1943-ig tilos volt a német nyelv használata az iskolákban, a neveket olaszosították.

Ezért jelenleg nagy jelentőséget tulajdonítanak a német mint első nyelv erősítésének, és a német nyelvet és kultúrát az anyanyelvi oktatás jogát is megfogalmazó autonómiáról szóló alaptörvényben különleges módon védik.

Dél-Tirolban az oktatási rendszer történelmi okok miatt nyelvcsopontonként fejlődött, így német, olasz, illetve ladin iskolákat és óvodákat találhatunk.

A 2003-ban megjelent „Nyelvi program a Dél-tiroli német óvodák és iskolák számára” fontos lépés volt a többnyelvűség szempontjából, melynek új változata 2007-ben jelent meg változatlan kiadásban. Célkitűzésként fogalmazódik meg benne a „funkcionális többnyelvűség” és a nyelvtanulás integratív szerepe.

2013-ban a tartományi kormány határozatot hozott a német nyelvű iskolák nyelvi projektjeivel kapcsolatban és a CLIL-módszer alkalmazásáról. Legfőbb elv továbbra is az anyanyelv fejlesztése maradt, szabályozta az iskolai autonómia keretében végrehajtott nyelvi projekteket és a CLIL-módszerrel való oktatást. A határozat kötelezővé teszi az iskolai nyelvfejlesztő intézkedések többéves programjának fejlesztését.

2015-ben kidolgozták a 2016-2020 közötti időszakra „A többnyelvűség fejlesztése a német iskolában” címet viselő új intézkedési programcsomagot, amelynek intézkedései a nyelvfejlesztést tágabb kontextusba helyezik és az első, második nyelvre és további nyelvekre vonatkoznak. A többnyelvűséget kulturális kincsnek tekinti és a sokszínű kommunikáció lehetőségének, de egyben utal arra, hogy a német nyelv, különösen az irodalmi nyelv, a dél-tiroliak számára különös jelentőséggel bír.

A migrációs háttérrel rendelkező gyermekek és fiatalok integrációját nyelvi központok és egy kompetencia központ végzi, amelyek együttműködnek a szülőkkel, megszervezik a nyelvi fejlesztést, és a szülők részére is nyelvtanfolyamokat biztosítanak. Az interkulturális mediátorok (IKM) hídként közvetítő szerepet töltenek be a különböző kultúrák között, segítenek az eligazodásban, és a kölcsönös közeledés folyamatában. A nyelvtanárok nyelvórákat adnak, és munkájukkal hozzájárulnak az eredményes integrációhoz.

Az előadás után sor került a „Menschen im Gespräch” Erasmus+ projekt (tanártovábbképzés európai kontextusban) bemutatására, melyhez Dél-Tirol/Bozen 2018.januárban csatlakozott. A projektnek célja a menekültek transznacionális oktatási- és társadalmi rendszerekbe történő integrációjának/inklúziójának elősegítése, és az iskolafejlesztés részét képező többnyelvűség iránti érzékenyítés.

Az előadó bemutatta az „Auf dem Weg zur sprachsensiblen Schule” („Úton a nyelvileg érzékeny iskola felé”) című útmutatót, amelyben iskolavezetők és szakemberek nyilatkozatai találhatóak a többnyelvűség szükségességéről, és arról, hogyan lehet azt a gyakorlatban eredményesen megvalósítani. Tartalmazza Dél-Tirol többnyelvű tantervét is. A tartomány példáján mutatja be a többnyelvűség történetét és kidolgoz egy követésre szolgáló modellt, amelyet az iskolai oktatásba eredményesen lehet integrálni. Az iskolavezetők és pedagógusok ötleteket kapnak ahhoz, hogyan viszonyuljanak a többnyelvűséghez az oktatásban, és a könyv konkrét órarészleteket is tartalmaz. Ezen kívül megtalálhatók benne online leítható tananyagok, amelyeket azonnal be lehet építeni az oktatásba. A módszertani könyv mindazon iskolavezetőknek és pedagógusoknak szól, akik az oktató munkájukat a többnyelvűség irányába akarják fejleszteni; egyetemi oktatóknak és továbbképző intézmények vezetőinek, amelyek előkészítik az iskolaigazgatókat és tanárokat a többnyelvű oktatásra.

A tanulmányút második napján a küldöttség tagjai ellátogattak a Gröden régióban fekvő St.Ulrich/Ortisei óvodájába és iskolájába, ahol megismerkedhettek a Gröden völgyben használt ladin nyelvvel és a gyakorlatban találkozhattak az óvodai csoportokban és iskolai osztályokban zajló többnyelvű óvodai neveléssel és oktatással.

A Salieta óvodában a nemzetköziség a jellemző, amit mi sem bizonyít jobban, minthogy ott a három hivatalos nyelven, a ladinon, a németen és az olaszon kívül a migrációból adódóan még 16 különböző nyelv van jelen. Az intézményben a nyelvi nevelés három nyelven zajlik, egy-egy hét egy-egy nyelvű, és a pedagógusok háromnyelvűek, akik saját többnyelvűségükkel jó mintát nyújtanak a többnyelvűvé váló gyermekek számára. A hangsúly a ladin és a német nyelv fejlesztésén van, hogy elkerüljék az amúgy is olasz többségű csoportokban az olasz nyelv dominanciájának kialakulását. A többnyelvű nevelés következetes, ha a gyermek saját nyelvén szólal meg, a pedagógus azon a nyelven válaszol, amit az adott héten képvisel és fejleszteni akar.

A csoportokban a „Quaki” nyelvfejlesztő programot alkalmazzák, amellyel a mindhárom nyelven a gyerekek fonológiai tudatosságát fejlesztik. A gyerekek megtanulják, hogy a mondatok szavakból, a szavak szótagokból, a szótagok hangokból épülnek fel, hogy milyen hanggal kezdődik, milyenre végződik egy-egy szó, és azt, hogy a szavak rímelhettek is egymással (pl. Tisch-Fisch, Hase-Vase).

Az óvodában 5 vegyes csoport van, egy-egy csoport 25 gyermekkel működik, akik 2,5-5 évesek. A csoportokban egy óvodapedagógus és egy asszisztens dolgozik.

A nevelés az inklúzió jegyében folyik, amelyben Olaszország élen jár, hiszen már 1977-ben törvény szüntette meg a tanköteles korú fogyatékos gyermekek speciális osztályainak indítását. Ennek érdekében maximalizálták az osztálylétszámot is, hagyományos osztálytanítókkal és segítő tanárokkal támogatják a tanári munkát minden iskolában.

A ladin iskolarendszer speciális, hisz a ladin nyelvet, amely 1989 óta hivatalos nyelv Dél-Tirolban, csak két völgyben használják (Gadertal/Val Badia, Grödental/Val Gardena). Az 1948-as autonómia törvény szerint az olasz, német, ladin iskolák egyenjogúak Dél-Tirol ladin nyelvű településein. Az oktatás a paritásos (háromnyelvű) modell alapján zajlik: a tantárgyak egy részét németül tanítják, a másik részét olasz nyelven, a ladint megértést segítő, összekötő nyelvként használják és a különböző oktatási szinteken kismértékben nyelvként is tanítják. A paritásos iskolai modellnek három előnye van:

1. A gyerekek többnyelvű környezetben nőnek fel, hozzá vannak szokva a nyelvcseréhez, így az oktatás tulajdonképpen a mindennapok természetes folytatása, és az iskola, valamint a szociális környezet kiegészítik egymást.
2. A nyelvtanulás a többnyelvű környezetbe integrálva van.
3. A modell olyan tanárokon alapszik, akik maguk is példát nyújtanak a többnyelvűségre. Repertoárjuk középpontjában a ladin áll, szóban és írásban, így fontos megtartói a ladin nyelvnek, amennyiben ezt a gyermekek a családban vagy környezetükben nem tanulják meg.

Az általános iskola második osztálytól kezdve azonban csökken a ladin nyelvhasználat mértéke, alsó tagozatban heti 2, felső tagozatban heti 1 órán van erre lehetőség. A két völgyben a ladint összesen 3000 tanuló tanulja. Minél magasabb iskolába jut el egy tanuló, annál inkább az olasz és a német nyelv kerül előtérbe. St.Ulrich általános iskolájának Montessori osztályaiban a gyermekek első osztályban három nyelven tanulnak írni, olvasni. Az általános iskolának 330 tanulója van, mindent kétnyelvűen tanítanak.

A tanulmányút utolsó napját a delegáció tagjai a Bolzanoi Szabad Egyetem Brixeni Campusán töltötték.

Elsőként német szakos tanár hallgatóknak tartott német nyelvészeti előadáson vettek részt, amelyen megismerhették a hallgatói többnyelvűség speciális esetével foglalkozó 11 éve futó projektet.

Az előadás után a 2016-ban létrehozott „Tanulóműhely” munkájába nyerhettek bepillantást a résztvevők. Az EduSpace – Tanulóműhely nyitott tanulótér, amelyben a tudományos szakirodalom és a módszertani anyagok német, olasz és latin nyelven állnak rendelkezésre. Ezek a Dél-tiroli kerettanterv témáit mutatják be, és lehetőséget nyújtanak a vegyes korcsoportú és intézményeket átívelő felfedező, kísérletező, kutató tanulásra. Az EduSpace – tanulóműhely középpontjában a didaktikai gondolkodásmód áll. A tanulóműhely lehetőséget ad az óvodai nevelésre és az iskolai órákra szóló egyéni módszertani ötletek kipróbálására és megvalósítására, bemutatására, és így módon az egyéni előrehaladás folyamatának reflektálására is. A „Tanulóműhely” tudományos szakirodalmát és a módszertani anyagait folyamatosan bővítik, jelenleg az inklúzió és belső differenciálás témájában folyik a módszertani anyag gyűjtése és kibővítése. A virtuális EduSpace – tanulóműhelyben a módszertani anyagok kikölcsönözhetőek és így használhatók az óvodákban és iskolákban is. A napból nem maradhatott ki az olasz konyha specialitásainak kipróbálása sem, így került sor a kar képviselőivel egy hangulatosnak elköltött közös ebédre a „Kutscherhof” étteremben. A délután folyamán oktatók és hallgatók tartottak informatív, érdekes nyelvészeti előadásokat. Ezekből kiderült, hogy Dél-Tirol lakosságának 70 %-a német, 26 %-a olasz, 4 %-a latin anyanyelvű, utóbbiak rendelkeznek a legnagyobb nyelvi repertoárral, és a legtöbb esetben négynyelvűek.

A Bolzanoi Szabad Egyetem Brixeni Campusának dékánhelyettese, Michael Gaidoschik bemutatta az egyetemet, a karta. A brixeni 1346 hallgatójával az egyetem legnagyobb kara. Az egyetem jelentős nemzetközi partneri hálózattal rendelkezik, jelenleg 109 Erasmus kapcsolata van.

Egyedülálló Európában a tekintetben, hogy az oktatásban és a kutatásban is jelen van a háromnyelvűség, így ideális környezetet biztosít ahhoz, hogy a hallgatók a szaktudáson kívül azokat a kommunikatív kompetenciákat is elsajátítsák, amelyek a 21. század mindennapjaiban és a munka világában nélkülözhetetlenek.

A jólesően fárasztó és szakmai tartalommal teli három nap után a résztvevők módszertani ötletekkel és fontos szakmai, valamint személyes találkozások emlékével térhettek haza, tapasztalataikat minden bizonnyal maradéktalanul tudják majd hasznosítani további szakmai, oktatási munkájukban.

Babai Zsófia

A tanulmányút tartalmára vonatkozó néhány hasznos forrás, link:

Franceschini, Rita (2009): Zur Einstimmung: Gedanken über die Mehrsprachigkeit. In: Ergebnisse der Untersuchung der Sprachkompetenzen 5. Grundschulklassen. Balsan: Athesia Druck GmbH. (ISBN 978-88-88715-5.

Schwienbacher & Quartapelle & Patscheider (2017): Auf dem Weg zur sprachsensiblen Schule. Das Mehrsprachencurriculum Südtirol. Köln: Wolters Kluwer Deutschland GmbH.

Südtiroler Landesverwaltung:

<http://www.provinz.bz.it/bildung-sprache/kindergarten/paedagogische-fachkraefte/rahmenrichtlinien.asp>

Autonome Provinz Bozen Südtirol, Deutsches Schulamt:

<http://www.provinz.bz.it/schulamt/service/1039.asp>

Impulse für die Mehrsprachigkeit in Südtirol:

https://www.handelskammer.bz.it/sites/default/files/uploaded_files/IRE_ricerca_economica/19598_Impulse_f%C3%BCr_die_Mehrsprachigkeit_in_S%C3%BCdtirol.pdf

Beschluss der Landesregierung Nr. 1383 Sitzung vom 01/12/2015 Förderung der Mehrsprachigkeit in der deutschen Schule – Maßnahmenpaket 2016-2020:

http://www.provincia.bz.it/schulamt/schulrecht/388.asp?389_action=300&389_image_id=387886.

Dabis, Attila: Dél-Tirol autonómia-statútuma:

<http://www.jakabffy.ro/magyarkisebbsseg/pdf/002Dabis%20Attila.pdf>

Trento-Dél-Tirol különleges státusáról szóló törvények egységesített szövege:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Kq6EUsRo8y4J:www.onkormanyas.sk/letoltes/dokumentumok/201608300943560.Trento-Del-Tirol_Autonomiastatutuma.pdf+&cd=6&hl=hu&ct=clnk&gl=hu

Schuljahr 2017/2018 - Kindergarten und Schule in Südtirol:

http://www.schule.suedtirol.it/Lasis/documents/info/2017_18/INFO_Spezial_2017.pdf

Pädagogisches Institut für die deutsche Sprachgruppe-Umsetzungskonzept des Beschlusses der Landesregierung:

<http://www.bildung.suedtirol.it/files/8613/7639/4134/UmsetzungskonzeptMai08.pdf>

Newsletter zum Erasmus+-Projekt "Menschen im Gespräch – Lehrerfortbildung im europäischen Kontext (MIG)":

<http://edu-unlimited.de/wp-content/uploads/2018/05/Erasmus-1.-Newsletter.pdf>

